

Ханс Кристиан
АНДЕРСЕН

*Сборник
приказки
и разкази*

TOM 1

enthusiaст

Ханс Кристиан
АНДЕРСЕН

Сборани
приказки
и разкази

ТОМ 1

Превод от гамски
Петър Милков Петров

Илюстрации
Вилхелм Педерсен, Лоренц Фрьолих

enthusiast

София, 2017

Hans Christian Andersen
Samlede Eventyr og Historier
Udgivet i samarbejde med H. C. Andersens Hus, Odense

Illustrationer af H.C. Andersens eventyr og historier:
Vilhelm Pedersen
Lorenz Frølich

Ханс Кристиан Андерсен
Събрани приказки и разкази
Том 1

Илюстрации: Вилхелм Педерсен, Лоренц Фрьолих
© Петър Милков Петров, превод, 1996, 2017 г.
© Стоян Атанасов – *Kontur Creative*, художник на корицата, 2017 г.
© „Алто комуникайшънс енд пблшинг“ ООД, 2017 г.
Enthusiast
An Imprint of Alto Communications & Publishing Ltd.
ISBN 978-619-164-262-5

Съдържание

Огнивото	13
Добро настроение.....	20
Оле, пазачът на камбанарията	25
Под върбата	33
Палечка	49
Палавникът	60
Спътникът	63
Галошите на Щастieto.....	82
Маргаритката.....	114
Храбрият оловен войник.....	119
Дъщерята на блатния крал	124
Райската градина	164
Хвърчащият куфар	178
Щъркелите	184
Металната свиня.....	190

ДРУГАРСКА КЛЕТВА	201
РОЗА ОТ ГРОБА НА ОМИР.....	210
ИСТОРИЯТА НА ГОДИНАТА	212
РОЗОВИЯТ ЕЛФ.....	222
СВИНАРЧЕТО	228
ЕЛДАТА	234
АНГЕЛЪТ	237
СЛАВЕЯТ.....	240
ВЛЮБЕНИТЕ	251
ЕЛАТА	254
СНЕЖНАТА КРАЛИЦА.....	263
БЪЗОВА МАЙКА	295
КЪРПЕЖНАТА ИГЛА.....	303
КАМБАНАТА	307
БАБА.....	313

МОГИЛАТА НА ЕЛФИТЕ	316
СКОКЛЪОВЦИ.....	323
ОВЧАРКАТА И КОМИНОЧИСТАЧЪТ	326
ХОЛГЪР ДАТЧАНИНА.....	331
КАРТИНА ОТ УКРЕПЛЕНИЕТО КАСТЕЛ	336
ОТ ЕДИН ПРОЗОРЕЦ ВЪВ „ВАРТОУ“	338
СТАРИЯТ УЛИЧЕН ФЕНЕР.....	340
СЪСЕДИТЕ.....	347
МАЛКИЯТ ТУК	357
СЯНКАТА	362
СТАРАТА КЪЩА	374
ВОДНАТА КАПКА	383
ЩАСТЛИВОТО СЕМЕЙСТВО	385
ИСТОРИЯТА НА ЕДНА МАЙКА	389
ЛОЕНАТА СВЕЩ	397

СКЪПИ ЧИТАТЕЛЮ,

Иска ми се най-напред да обърна внимание на едно предубеждение по отношение на приказката като литературна форма: приказките от времето на Ханс Кристиан Андерсен – средата на 19. век, не са само за деца.

Да не забравяме, че днес ние имаме несравнимо повече възможности за културен допир с околния свят: радио, телевизия, кино, интернет. Преди два века единственият начин за културно обогатяване е книгата, а най-достъпната литературна форма – приказката. По онова време приказката съдържа много повече елементи на други литературни жанрове: тя прилича на басня (у Андерсен това виждаме например във „В патешкия двор“), на пътепис (като например „Бисерната огърлица“), на историческо четиво („Вятърът разказва за Валдемар До и неговите същери“ или „Епископът на Бьорлум и неговият роднина“), на разказ или новела („Ледената девица“) или на традиционна приказка („Огнивото“). Казано с други думи, приказката е основен локомотив на литературната форма като цяло.

Единственото занимание вечер, след ден, изпълнен с труд и перипетици, е четенето на книга. Седнало пред газената лампа или пред огнището, семейството, състоящо се често от три или четири поколения, с огромен интерес слуша и поглъща всичко, което му се поднася от четящия – и възвишено-поетични феерии, като „Малката русалка“, и близки до земята наивно-хумористични истини, като в „Глунавия Ханс“. Има по нещо за всеки – и за децата, и за родителите им, и за тези, чийто живот наближава края си.

А и децата по времето на Андерсен не са като днешните. По онова време те са възприемани в много по-голяма степен от днес като миниатюрни възрастни. От малки са включвани в семейните задължения: гледат по-невръстните си братчета и сестричета и много

рано са изпращани на работа наравно с големите. Затова и приказките, предназначени конкретно за тогавашните деца, ни се струват толкова по-различни от днешните. Те са по-реалистични, по-жестоки, но като... за възрастни!

Такива са приказките и на другите световноизвестни майстори на жанра – например Братя Грим, с които Андерсен се опитва да се запознае в Берлин. Когато Андерсен пристига в немската столица, той се среща с по-големия от двамата – Якоб. Когато обаче Якоб го пита кой е и какво е писал – той не е чувал нито за Андерсен, нито за неговите приказки, Андерсен се чувства неудобно и си отива засрамен. След две седмици Якоб Грим пристига в Копенхаген и от пристанището отива право при Андерсен и стиска ръката му – сега вече той знае кой е датският му колега – не само творец като него самия, но и един от най-големите творци на своето време!

Това е една историческа перспектива на приказките на Андерсен.

Има и други перспективи, например литературно-техническото му майсторство, което му позволява да изгражда по няколко пласта в една приказка, така че тя да въздейства на различни групи от слушатели. Класически пример в това отношение е историята в „Грозното пате“: басня за това, че въпреки трудностите и несгодите всеки от нас носи нещо много красиво в себе си, или автобиографичен разказ за самия Ханс Кристиан, син на беден обуцар и сирак, чиято майка едва свързва двата края с пране по чужди къщи, който не само стига до високите кръгове на датското общество, но е почетен гост и из цяла Европа – грозното пате, което се преобразява в изящен лебед.

Ханс Кристиан е автор с голямо и разнообразно творчество – романи, пътеписи (Андерсеновата сентенция „Да пътуваш, е да живееш!“ обрисова собствения му живот – той пътува често и задълго), театрални пиеси, поезия, автобиографии.

И приказки! Приказки, които по своята разказна структура и невероятното богатия си език се сравняват с най-великите примери на световната литература и култура. Втората най-превеждана книга в света след Библията е именно „Сбрани приказки и разкази“ на Андерсен.

Преди малко повече от 20 години попаднах някак случайно в датския град Одензе и посетих къщата музей на писателя. Там, в без-

брой стаи, на дълги полици от пода до тавана са наредени книги на Андерсен – и датски издания, и преводи на над 125 езика от цял свят. Естествено, исках да видя преводите на Андерсен на български език. Имаше няколко, но за моя изненада – всичките през други езици: от руски, немски, френски, английски, и нито един – от датски на български. Реших, че е време този пропуск да се поправи. Преводът на „Събрани приказки и разкази“ мина през много трудности и прекеждия, които отнеха години, но през 1996 г. на бял свят се появи за първи път в директен превод от датски на български език най-великото произведение на Ханс Кристиан Андерсен – сборникът му от 156 приказки и разказа.

Истина е също така, че преводите през трети езици са ограничавали достъпа на българската литературна публика до цялостното приказно творчество на Андерсен. И само това, което руският или немският, или английският преводач е решил, че е подходящо за руската, немската или английската публика, е било достъпно и за българския читател.

Сега издателство „Ентузиаст“ предлага на възкителната читателска публика в България второ издание на всичките 156 приказки и разказа и така дава възможност на българския читател спокойно да открие своя любим шедьовър в този сборник от три тома – може би това е „Яката“ или „Торният бръмбар“, или „Парцалите“, а може би „Спътникът“!

В първия том на това издание е включена и приказката „Лоената свещ“, открита наскоро в Датския държавен архив и преведена за първи път на български език. Преводът на това произведение е и един от първите в света!

Често си мисля, че нашият роден великан на словото Иван Вазов прилича на Андерсен по мястото си в българската литература: по своя обхват – автор на поезия, пиеси, романи, и по своето неимоверно богато езиково разнообразие, по своето проникновение и житейска мъдрост.

Мисля, че спокойно бих могъл да перифразирам Вазовото: „И моите песни все ще се четат“, като кажа: „Приказките на Ханс Кристиан Андерсен винаги ще се четат“.

От преводача

ОГНИВОТО

Един войник се загаде по селския път, марширувайки – раз, два! раз, два! – с голяма раница на гърба и със сабя на кръста; беше ходил на война и сега се връщаше вкъщи. По пътя срещна грозна стара вещица, чиято долна устна висеше чак до гърдите.

– Добър вечер, войниче! – каза тя. – Каква хубава сабя и каква голяма раница имаш, ти си истински войник! Затова ще получиш колкото пари пожелаеш!

– Благодаря ти, стара вещице – каза войникът.

– Виждаш ли онова голямо дърво? – попита вещицата и посочи едно дърво недалеч от тях. – То е съвсем кухо в средата. Качи се там горе, влез в хралупата и се спусни надълбоко в дървото. Ще те върже през кръста с въже, за да мога да те изтегля обратно, щом ми извикаш.

– Какво ще правя в това дърво? – запита войникът.

– Ще си вземеш пари! – отвърна вещицата. – Ще познаеш, че си стигнал до дъното на дървото, когато се озвеш в голямо светло предверие със стотици лампи. После ще забележиш три врати –

можеш да ги отвориш, ключовете са в ключалките. Ако влезеш през първата врата, наред стаята ще видиш голям сандък, а отгоре му – куче; очите му са големи като чаени чаши, но ти не се плаши! Ще ти дам синята си престилка, постели я на пода, пристъпи смело, вземи кучето, постави го на престилката, отвори сандъка и вземи пари колкото си искаш. Те са медни; ако пък искаш сребърни, влез в другата стая; там обаче седи друго куче с очи като воденични колела. Но ти не се плаши, постави го на престилката ми и гребни от парите. Ако пък искаш злато, вземай колкото можеш да носиш, само че трябва да влезеш в третата стая. Тук обаче върху сандъка с парите седи куче с очи като Кръглата кула*. Вярвай ми, това е истинско куче. Но ти не се плаши: постави го на престилката и то нищо няма да ти стори. Вземи от сандъка толкова злато, колкото искаш!

– Не изглежда трудно – каза войникът. – Но на теб какво да донеса, стара вещице? Защото не мога да си представя, че нищо не искаш!

– Не! – отвърна вещицата. – Нищичко не ца, само едно старо огниво, което баба ми забрави, когато слезе долу последния път.

– Добре, давай вџето – каза войникът.

– Ето го – извади вџето вещицата, – ето ти и синята ми престилка.

Войникът се покатери на дървото, спусна се в хралупата и се озова, както бе казала вещицата, в едно голямо преддверие, където горяха стотици лампи. Отвори първата врата. Ооо! Там седеше кучето с очи като чаени чаши и го гледаше вторачено.

– Красавец – каза войникът.

Постави го върху престилката на вещицата и си напълни джобовете догоре с медни пари; след това затвори сандъка, премести кучето обратно и влезе в следващата стая. Ааа! Там седеше кучето с очи като воденични колела.

– Не се втрещвай толкова в мен! – каза войникът. – Ще те забоят очите!

Постави го върху престилката на вещицата и като видя толкова сребърни пари в сандъка, изхвърли всички медни и напълни и джобовете, и раницата си само със сребро. После влезе в третата стая. Там го чакаше страшното куче с очи като кръгли кули, които се въртяха.

* Обсерватория в Копенхаген, построена през 1642 г. от датския крал Кристиан IV. – Бел. ред.

– Добър вечер – поздравя войникът и козирува, защото такава куче никога не беше виждал.

След като го поразгледа, той го премести на пода и отвори сандъка: Боже Господи! Колко много злато! Можеше да купи целия Копенхаген, захарните прасенца на сладкарката и всички оловни войници, камшици и люлеещи се кончета в целия свят! Това бяха наистина много пари!

Войникът веднага изхвърли всички сребърници от джобовете и раницата си и вместо тях натъпка злато; всички джобове, раницата, фуражката и ботушите му бяха пълни, така че едва можеше да върви. Сега вече наистина имаше пари! Постави кучето обратно на сандъка, отвори вратата и извика през хралупата:

– Дърпай, стара вещице!

– Взе ли огнивото? – попита вещицата.

– Вярно! – каза си войникът. – Съвсем забравих.

Върна се и го взе. Вещицата го издърпа и той застана на селския път – джобовете, ботушите, раницата и фуражката му бяха пълни с пари.

– Какво ще правиш с това огниво? – попита той.

– Не е твоя работа – отвърна вещицата. – Нали си получи парите. Дај ми сега огнивото!

– Дрѐн-дрѐн! – каза войникът. – Казвай веднага какво ще правиш с него, или ще измѐкна сабята и ще ти отрежа главата.

– Няма да кажа! – отвърна вещицата.

И тогава войникът ѝ отсече главата. Тѐй свърши тя, а войникът завърза всичките пари в престилката, метна я като бохча на рамо, сложи огнивото в джоба си и се запѐти към града.

Градът бе чуден, войникът отседна в най-хубавия хан, порѐча си най-скѐпата стая и храната, която обичаше, защото сега бе богат и разполагаше с толкова много пари.

Прислужникът, който му лѐскаше ботушите, си помисли, че беше смешно толкова богат господин да носи такива стари ботуши. На следващия ден войникът си купи и ботуши, и нови дрехи. Сега той стана изискан господин и хората му разказаха за живота в града, за краля, както и за красотата на кралската дѐщеря.

– Кѐде мога да я видя? – попита войникът.

– Никъде не можеш да я видиш – беше отговорът. – Тя живее в голям меден дворец, заграден с много стени и кули! Никой, освен кралят, не може да ходи при нея, защото е предречено, че ще се омъжи за най-прост войник, а на краля това не му харесва.

– Ех, да можех да я видя! – помисли си войникът, но това, разбира се, никой не можеше да му позволи.

Войникът заживя весело, ходеше на театър, разхождаше се в Кралската градина и раздаваше на бедните много пари. Той все още помнеше какво е да нямаш никакви пари. Сега бе богат, обличаше се красиво и имаше много приятели, които казваха, че е много добър, че е истински кавалер, и на войника това му харесваше. Но тъй като всеки ден харчеше, а не печелеше нищо, накрая остана с малко пари и се наложи да се премести от хубавото си жилище в мъничка стаичка чак на тавана, сам да си лъска ботушите, да ги кърпи с губерка, а и никой от приятелите му не идваше на гости, тъй като трябваше да се изкачват толкова много стълби.

Беше тъмна вечер. Войникът нямаше пари за свещ, но си спомни, че заедно с огнивето, което бе взел от кухнята гърбо, имаше и едно парченце восък. Той го намери, но когато удари огнивето и от кремъка изскочиха искри, вратата се разтвори и кучето с очи, големи като чаени чаши, което бе видял долу под гърбото, застана пред него и каза:

– Какво ще заповяда господарят?

– Чудна работа – каза си войникът, – интересно огниво; значи, мога да си пожела каквото и да било! Донеси ми пари! – обърна се той към кучето и хоп!, то изчезна и почти мигновено се върна с една голяма торба, пълна с пари в устата си.

Войникът разбра колко хубаво бе това огниво! Удареше ли с него един път, появяваше се кучето от сандъка с медните пари, удареше ли два пъти, пристигаше онова със сребърните пари, а щом удареше три пъти, дотичваше кучето, което имаше злато. Войникът се премести отново в хубавото си жилище, облече се пак красиво и всичките му приятели веднага си спомниха за него и отново го заобичаха.

Един ден той си помисли колко е нелепо, че не може да види принцесата. Всички твърдяха, че е невероятно красива, но какво от това,

след като никога не напускаше големия меден дворец с многото кули. Не беше ли възможно все пак да я види? Войникът удари огнивото и кучето с очи колкото чаени чаши се появи.

– Вярно, че е посред нощ – каза войникът, – но много ми се иска да видя принцесата поне за минутка!

Кучето изчезна през вратата и преди войникът да се усети, видя четириногото да се връща с принцесата, заспала на гърба му. Беше толкова красива, че не можеше да остане незабелязана: това беше истинска принцеса и войникът не се сдържа и я целуна.

Веднага след това кучето върна принцесата в замък. На сутринта, докато кралят и кралицата пиеха чай, тя им разказа за странния си сън с куче и един войник. Тя бе яздила кучето, а войникът я бе целунал.

– Хубава история – каза кралицата.

На следващата нощ една стара придворна дама щеше да бди над принцесата, за да разбере историята наистина ли е била сън, или нещо друго.

Войникът умираше от желание да види отново принцесата, така че през нощта кучето пак пристигна, грабна я и хукна с всички сили, но старата придворна дама нахлузи чифт гумени ботуши и се спусна след тях. Като видя, че изчезнаха в една голяма къща, тя взе парче тебешир и нарисува на вратата голям кръст. След това отиде да си легне, а кучето се върна с принцесата. То обаче забеляза, че на вратата имаше кръст, взе тебешир и нарисува кръстове на всички врати в града. Това си беше голяма хитрост: придворната дама не можеше да намери къщата на войника, тъй като сега на всички врати имаше кръстове.

Рано сутринта пристигнаха кралят и кралицата, старата придворна дама и всички офицери, за да видят къде бе ходила принцесата.

– Там е била! – каза кралят, като видя първата врата с кръст.

– Не там, а там, скъпи съпруге! – каза кралицата, която бе забелязала друга врата с кръст.

– И тук има, и там има – завикаха всички, като показваха кръстове на вратите. И така те разбраха, че нищо нямаше да намерят.

Кралицата обаче бе много умна жена, тя можеше и други неща, освен да се вози в карета. Взе голямата си златна ножица, нарязва коп-

ринен плат на парчета и уши малка спретната торбичка; напълни я с гребни елдени зърна, завърза я на гърба на принцесата и след това сръза в нея малка дупчица, така че зрънцата да се ръсят по пътя.

През нощта кучето пристигна отново, грабна принцесата на гръб и хукна с нея при войника, който толкова я обичаше, че нищо не желаше повече от това да е принц, за да може да я вземе за жена.

Кучето изобщо не забеляза как зръната се поръсиха по пътя от замъка, та чак го прозореца на войника, където то се покатери заедно с принцесата. На сутринта кралят и кралицата видяха къде е била дъщеря им, и войникът бе затворен в тъмницата.

Сега вече я загази. Ех, че беше тъмно и скучно, а на всичко отгоре на следващия ден щяха да го обесят. Не беше шега работа, а и огнивето беше забравил в хана. На сутринта той видя през решетките на едно малко прозорче, че хората бързат към края на града, за да гледат как ще го бесят. Чу и барабаните, видя и маршируващи войници. Хора тичаха насам-натам; един обуцарски чирак с кожена престилка и чехли се носеше в такъв галоп, че единият му чехъл излетя към стената, откъдето войникът гледаше през решетките.

– Ей, чираче, не бързай – извика войникът, – бесенето няма да започне, преди аз да дойда. Би ли отишъл до къщата, където живееш, да ми донесеш огнивето? Ще ти дам четири скилинга*. Но си плюй на петите!

На чирака много му се искаше да спечели тия четири скилинга и запраши за огнивето, донесе го на войника и така, сега ще ви разкажа какво стана.

На края на града беше издигната голяма бесилка, а около нея се бяха струпали войници и сто хиляди души. Кралят и кралицата седяха на красиви тронове точно срещу съдията и Кралския съвет.

Войникът стоеше вече горе на стълбата, но тъкмо преди да му надянат примката на шията, той извика, че всеки престъпник, преди да понесе наказанието си, има право на едно безобидно желание. На него толкова много му се иска да изпуши лула тютюн за последен път на тоя свят.

Кралят не пожела да му откаже, войникът извади огнивето да запали, чатна го един, два, три пъти и всичките кучета се появиха,

* Скилинг – гребна датска монета, излязла от обращение през 1873 г. – Бел. прев.

кучето с очи колкото чаши, онова с очи колкото воденични колела и третото – с очи колкото Кръглата кула.

– Помогнете ми да не ме обесят! – заповяда войникът и кучетата се спуснаха към съдиите и Кралския съвет, грабнаха един за краката, друг – за носа, и ги хвърлиха толкова нависоко, че като паднаха, те се пръснаха на парчета.

– Аз не ца! – извика кралят, но най-голямото куче хвана и него, и кралицата и ги подхвърли след всички други; войниците се изплашиха, народът завика:

– Войниче, стани ни крал и вземи красивата принцеса!

След това те качиха войника в кралската карета, трите кучета танцуваха и викаха „Ура!“, момчетиите свиреха с пръсти, а войниците отдаваха чест. Принцесата излезе от медния замък и стана кралица, което много ѝ хареса! Сватбата продължи осем дни, а кучетата бяха поканени на трапезата и се кокореха с големите си очи.

Ханс Кристиан Андерсен
Събрани приказки и разкази
Том 1

Преводач *Петър Миалков Петров*
Илюстрации *Вилхелм Педерсен, Лоренц Фрьолих*
Редактори *Илияна Бенова – Бени, Мария Чунчева*
Художник на корицата *Стоян Атанасов – Kontur Creative*
Коректор *Жана Ганчева*
Предпечат *Стоян Атанасов – Kontur Creative*

Датска. Първо издание.
Формат 100×70/16
Печатни коли 25

ISBN 978-619-164-262-5

Издава

enthusiast

Запазена марка

на „Алто комюникейшънс енд пबблишинг“ ООД

София, ул. „Кракра“ № 20
тел. 02/ 943 87 16
e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите с отстъпка
от www.bookstore.enthusiast.bg

Печат „Абагар“ АД

*Лоуде ми
Срелето.*

когато и самият аз
заедно с историята на моя живот
ще трябва да бъдем подвързани като в книга,
влизайки в гроба, то върху надгробния камък
като върху заглавна страница
сложете този надпис:
„Добро настроение“.

H. C. Andersen.

www.entusiast.bg

9 786191 642625

Цена 28 лв.